

*До спеціалізованої вченої ради K26.130.03
ВНЗ “Університет економіки та права “КРОК”
(03113, м. Київ, вул. Табінна, 30-32)*

В І Д Г У К

**офіційного опонента доктора юридичних наук, професора
Корчєвної Любові Олександрівни
на дисертацію Француза Івана Григоровича на тему: «Теоретико-правові
аспекти примусового виконання судових рішень в Україні»
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
по спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія
політичних і правових учень**

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Тематика дисертаційного дослідження Француза Івана Григоровича на тему: «Теоретико-правові аспекти примусового виконання судових рішень в Україні» є надзвичайно актуальною, адже виконання судових рішень у будь-якій державі є важливою умовою ефективного функціонування її системи судочинства, засобом досягнення його цілей, забезпечення законності та правопорядку. Слід погодитися із здобувачем, що у науковому плані концепт примусу в процесі виконання судових рішень має складний багатоаспектний характер, оскільки є інструментом виконання судових рішень, умовою реальності та ефективності судочинства, є одночасно чинником, що стимулює суб'єкта права до виконання судового рішення, та наслідком його ухилення від добровільного виконання, функціонально покликаний забезпечувати стабільність, ефективність та дієвість системи судочинства. Тому наукове дослідження примусового виконання судових рішень потребує насамперед ґрунтовного вивчення його теоретико-правових аспектів, що дасть змогу

розкрити закономірності його зародження, становлення, розвитку та функціонування крізь призму широкого кола аспектів його прояву (с. 15).

Актуальність теми обумовлена і тим, що у вітчизняній юридичній науці залишаються невирішеними питання співвідношення добровільності та примусовості виконання судових рішень, історії розвитку його правового забезпечення на території сучасної України, приналежності правового інституту примусового виконання судових рішень до конкретної галузі права, правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень в Україні, закріплення їх правового статусу тощо.

Варто погодитись із думкою дисертанта про те, що причиною цього є нерозв'язана ключова теоретична проблема – належність примусового виконання судових рішень до елементу системи судочинства або до самостійного різновиду юридичної практичної діяльності.

Про високий рівень актуальності теми дисертації свідчить і відсутність у вітчизняній правовій науці комплексних монографічних або дисертаційних досліджень з даної проблематики, які закладали б фундамент для доктринальної розробки концепції виконання судових рішень, а також актуальність теми дисертації доводиться і практикою виконання судових рішень в Україні.

Слід відмітити, що прийняття Законів України «Про органи та осіб, як здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та «Про виконавче провадження» (02.06.2016 р.), що націлені на перехід від публічної до змішаної моделі системи виконання рішень юрисдикційних органів також актуалізує тему дисертаційного дослідження та засвідчує необхідність фундаментального дослідження предмета цієї роботи на якісно новому доктринальному рівні, з метою недопущення помилок та прорахунків під час впровадження у правозастосовну діяльність зазначених законодавчих змін (с.17).

Вказаним і обумовлюється своєчасність та актуальність тематики дисертаційної роботи І.Г. Француза.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до основних положень Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 (п. 3, 4), Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015 (п. 5.7), Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016 – 2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р. Дисертаційну роботу проведено в межах науково-дослідної програми кафедри теорії та історії держави і права Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» – «Проблеми застосування норм права в процесі розбудови правової, демократичної, соціально орієнтованої держави з широко розгалуженими інститутами громадянського суспільства» (номер державної реєстрації. 0111U007821), що також вказує на актуальність обраної автором теми для дослідження.

Відповідно до теми дисертаційної роботи автором грамотно та чітко визначено об'єкт дослідження, в межах якого сформульовано предмет дослідження як «теоретико-правові аспекти примусового виконання судових рішень», що відповідає тематиці роботи.

Враховуючи багатоаспектність та складність предмету дослідження, дисертантом окреслено коло завдань дослідження, належне виконання яких забезпечило досягнення мети дослідження (с. 181-188).

Структура дисертації визначається метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг становить 221 сторінку, з них 28 сторінок – список використаних джерел, що складається з 284 найменувань.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень дисертаційного дослідження.

Належний ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дослідження Француза І.Г. ґрунтується на успішному використанні дисертантом методологічного інструментарію юридичної науки (с.19-20).

Підтвердженням обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дослідження є наукові публікації автора.

Основні результати дисертаційного дослідження відображено в 12 наукових публікаціях, з них 7 статей опубліковано у наукових фахових виданнях України, 4 з яких включені до міжнародних наукометричних баз; 1 стаття – у науковому періодичному виданні іноземної держави, 5 – тези доповідей на науково-практичних конференціях.

Крім того достатніми є джерельна, нормативна і емпірична бази дослідження, зокрема список опрацьованих автором джерел включає 284 найменувань. Слід відмітити і той факт, що при підготовці роботи автором було використано власний досвід практичної роботи, а отже проблеми, які стосувалися предмету дослідження були особисто йому відомі.

Наукова новизна одержаних результатів зумовлена тим, що дисертація є одним із перших у сучасній вітчизняній науці загально-теоретичним дослідженням теоретико-правових аспектів примусового виконання судових рішень в Україні. Наукова новизна отриманих результатів розкривається у висновках та рекомендаціях, які відображають науковий доробок здобувача.

В роботі автором вперше доктринальні підходи до розуміння поняття «примусове виконання судових рішень» узагальнено за допомогою критерію об'єму розуміння та розкрито в межах широкого та вузького розуміння; характеристику змісту функціонального призначення примусового виконання судових рішень доповнено: а) правоохоронною функцією; б) правозахисною функцією; в) правоінформативною функцією; г) правореалізаційною функцією; встановлено співвідношення систем примусового виконання судових рішень шляхом виокремлення та характеристики їх спільних ознак та відмінностей.

Окрім того удосконалено визначення поняття «примусове виконання судового рішення»; ретроспективну характеристику процесу формування, становлення та розвитку правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень в Україні; формулювання поняття «принципи діяльності органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень»; перелік і характеристику факторів, які визначають сучасний стан примусового виконання судових рішень в Україні;

Також дістали подальшого розвитку положення про співвідношення категорій «виконавче провадження» та «примусове виконання судових рішень»; домінанта про подвійну належність суб'єктів примусового виконання судових рішень; шляхи вдосконалення функціонування системи примусового виконання судових рішень в Україні (с 21-24).

Слушними є висновки дисертанта про періоди зародження та розвитку правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень на території українських земель кін. XI ст. – поч. XX ст. в межах трьох етапів. Встановлено та розкрито особливості правового забезпечення діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень у радянський період; у період незалежності України.

Становлять науковий інтерес також погляди автора на шляхи вдосконалення функціонування системи примусового виконання судових рішень в Україні, а саме: 1) посилення наукової концептуалізації напрямів реформування системи примусового виконання судових рішень, їх правове закріплення та активізація діяльності вищих органів державної влади щодо їх практичної реалізації; 2) підвищення рівня правової культури громадян, що становитиме основу добровільності виконання судових рішень, мінімізує випадки протидії громадян належному виконанню судових рішень, поверне довіру населення до системи виконання судових рішень та діяльності уповноважених суб'єктів, стане фактором протидії корупції у сфері виконання судових рішень; 3) удосконалення контролю у сфері примусового виконання судових рішень, пріоритетами якого мають стати моніторинг виконання

судових рішень, виявлення недоліків та їх подальше усунення; 4) впровадження механізму забезпечення незалежності державних та приватних виконавців, що дозволить попередити та мінімізувати вплив суб'єктивних факторів на примусове виконання судових рішень; 5) активізація міжнародного співробітництва у сфері виконавчого провадження з метою забезпечення невідворотності виконання судових рішень; 6) створення системи моніторингу ефективності виконання юрисдикційних рішень в Україні; 7) залучення громадськості у сферу виконавчого провадження; 8) впровадження інституту медіації з метою оптимізації виконання судових рішень.

У дисертації сформульовано й інші цікаві та корисні положення та висновки.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що положення та висновки можуть бути використані у: *науково-дослідній роботі* – для подальшого розвитку теоретико-правових знань юридичної науки з проблем виконання судових рішень, в тому числі і в примусовому порядку; *правотворчій діяльності* – щодо вдосконалення правового забезпечення примусового виконання судових рішень; *правозастосовній діяльності* – для удосконалення діяльності у сфері примусового виконання судових рішень судів, впровадження інституту приватних виконавців у систему виконання судових рішень, посилення їх методичного та організаційного забезпечення; *викладацькій діяльності* – з метою ініціювання запровадження в навчальний процес юридичних факультетів або профільних закладів вищої освіти таких дисциплін, як «Правове забезпечення виконання судових рішень в Україні» та «Актуальні проблеми виконання судових рішень в Україні», а також під час підготовки їх навчально-методичного забезпечення.

Вище зазначене дає підстави зробити загальний висновок, що зміст роботи повною мірою розкриває тему дослідження, сформульовані дисертантом наукові положення, висновки та пропозиції всебічно аргументовані і переконливі, їх достовірність та новизна не викликає сумніву.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Як і будь-яка творча робота, рецензоване дисертаційне дослідження викликає ряд зауважень і питань.

Ознайомлення зі змістом дисертації та її авторефератом дозволило виявити окремі положення дискусійного характеру:

1. У роботі автор вказує на те, що комплексність та багатоаспектність проблеми, яка досліджується, потребує особливо зваженої методології дослідження, що виступає регулятивним чинником у визначенні примусовості як атрибутивної державної функції та її специфіки як судового рішення. Далі автором звертається увага на те, що висхідною, визначальною повинна бути сучасна інтеграційна методологічна парадигма, ключовими концептами якої є діалектика...» (с. 33-34). Цю ідею цілком підтримуємо, але доцільно було б дещо розширити і конкретизувати дане положення.

2. На стор. 15 дисертації автор зазначає, що за своєю сутністю виконання судових рішень відбувається в добровільному або примусовому порядку. Примусовий порядок виконання судових рішень органічно поєднаний з добровільним та заснований на комплексі засобів і способів впливу на поведінку суб'єкта щодо настання правових наслідків, передбачених судовим рішенням. Автором робиться спроба дослідити співвідношення двох важливих атрибутивних функцій держави: примусовості та добровільності у здійсненні заходів із забезпечення правопорядку (с. 35-36). Автором вноситься пропозиція про впровадження категорії “ступеня примусовості” і надання їй нормативного характеру. В процесі захисту дисертації цікаво почути роз'яснення автора з цього приводу, виходячи з сучасного стану теорії та практики правозастосування.

3. Досліджуючи сучасний стан примусового виконання судових рішень в Україні, вважаємо, що упущенням автора є те, що він не зосередив увагу на питаннях виконання рішень міжнародних судових інстанцій. На нашу думку, робота лише б виграла, якби автор звернув на це увагу, адже проблема є актуальною.

4. Автор, як напрям вдосконалення функціонування системи примусового виконання судових рішень в Україні, виокремлює впровадження в Україні інституту приватних виконавців та запровадження в Україні змішаної (публічно-правової) моделі системи примусового виконання судових рішень (183-189). У цілому позитивно оцінюючи зміст та своєчасність вказаної пропозиції, на наш погляд, робота дещо виграла б якби більшу увагу було приділено механізму впровадження вказаного правового інституту на практиці.

5. На ст. 189 автором висловлені пропозиції щодо необхідності залучення громадськості у сферу виконавчого провадження. Дисертант зазначає, що це є одним із шляхів вдосконалення функціонування системи примусового виконання судових рішень в Україні. Хотілось би почути думку автора про реалізацію цієї пропозиції на практиці.

Незважаючи на висловлені зауваження, вважаємо, що дисертація Француза І.Г. характеризується новизною, являє собою цілісну, завершену наукову роботу, тема дисертації розкрита, завдання роботи виконані, а її мета досягнута. У дисертації, яка є самостійною працею, міститься теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми.

Ще раз зазначу, що дисертаційна робота Француза І. Г. є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу та мають важливе значення для подальшого розвитку наукових досліджень теоретико-правових аспектів примусового виконання судових рішень в Україні. Основні положення й висновки дисертації були достатньою мірою повно висвітлені в опублікованих працях дисертанта: наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях та наукових збірниках, а також апробовані під час виступів та обговорень на науково-практичних конференціях. Зміст автореферату дисертації є ідентичним основним положенням дисертації та достатньою мірою відбиває їх зміст.

Дисертація Француза І. Г. на тему «Теоретико-правові аспекти примусового виконання судових рішень в Україні» відповідає спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень

та вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор, Француз Іван Григорович, заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ

Завідувач кафедри конституційного права
та правосуддя

Одеського національного університету

імені І. І. Мечникова,

доктор юридичних наук, професор

Л.О. Корчевна

